

ZAPAL ZNICZ PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zapal znicz pamięci w miejscach zbrodni dokonanych przez Niemców w ramach *Operacji Tannenberg* i „politycznego oczyszczania gruntu” w pierwszych miesiącach II wojny światowej. Uczcij pamięć ok. 40 000 przedstawicieli polskich warstw przywódczych, którzy zostali zamordowani na terenach II RP wcielonych w 1939 r. do III Rzeszy: w Wielkopolsce, regionie łódzkim, na Pomorzu, Kujawach i Górnym Śląsku.

**25.10
2020**
**XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej**

ZRÓB ZDJĘCIE
dokumentujące akcję
i prześlij je na adres:

zapalzniczpamieci@ipn.gov.pl *

*Wielkość pliku ze zdjęciami nie może być większa niż 7 MB w jednej wiadomości email.

Organizatorzy:

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Partner:

Patronat honorowy:

Partnerzy medialni:

ZAPAL ZNIŹCZ PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 **XII** edycja akcji
medialno - edukacyjnej

— Granica
II Rzeczypospolitej
przed 01.09.1939 r.

— Granica między
III Rzeszą i ZSRS.
Ustalona 28.09.1939 r.
w umowie o przyjaźni
i granicach

ZIEMIE
WCIELONE
DO III RZESZY

GENERALNE
GUBERNATORSTWO

ZIEMIE
WCIELONE
DO ZSRS

OPERACJA TANNENBERG

to kryptonim niemieckiej operacji eksterminacyjnej skierowanej przeciwko polskim warstwom przywódczym na początku II wojny światowej. Tylko do końca 1939 r. Niemcy wymordowali na terenach wcielonych do III Rzeszy prawie 40 000 polskich obywateli. W Wielkopolsce, w regionie łódzkim, na Pomorzu, Kujawach, i Górnym Śląsku, w masowych, publicznych i tajnych egzekucjach ginęli Powstańcy Wielkopolscy, Śląscy, członkowie Związku Zachodniego, polscy urzędnicy, działacze społeczni, polityczni, nauczyciele, księża, przedstawiciele inteligencji, ziemiaństwo, chłopcy i robotnicy.

Przed wybuchem II wojny światowej wpisano ich na tzw. listy proskrypcyjne, jako liderów lokalnych środowisk przeznaczonych do fizycznej likwidacji. Celem tej pierwszej w okresie II wojny światowej masowej zbrodni dokonanej przez niemieckie grupy operacyjne policji bezpieczeństwa Einsatzgruppen, była pacyfikacja terenu zajętego przez Wehrmacht oraz wymordowanie polskich warstw przywódczych i tym samym podporządkowanie niemieckim władzom okupacyjnym polskiego społeczeństwa. Działania te określa się również jako „polityczne oczyszczanie gruntu”.

ZAPAL ZNIWCZ PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej

”

**Widzę go. To on.
Zabili go. Nie rusza się
tatuś nasz.**

Kazimiera Hejnowicz-Kosińska (córka)

Mieczysław HEJNOWICZ (1890–1939)

Właściciel młyna w Gostyniu, powstaniec wielkopolski, działacz społeczno-polityczny. Członek tajnego Komitetu Obywatelskiego w 1918 r. W latach 1919–1921 pracownik starostwa powiatowego oraz radny Rady Miejskiej w Gostyniu. Członek zarządu Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, Towarzystwa Czytelni Ludowych, Akcji Katolickiej, Związku Towarzystw Przemysłowych i Rzemieślniczych, a także prezes Związku Młynarzy Wielkopolskich i Związku Ludowo-Narodowego w Gostyniu. Od 1928 r. organizator i prezes Stronnictwa Narodowego na terenie powiatu. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Dolska, a następnie Sompolna, gdzie organizował obronę przed Niemcami. W Brdowie z rozkazu władz wojskowych pełnił funkcję komendanta. Dotarł aż do Kutna, skąd w obawie przed niewolą niemiecką wrócił do Gostynia. Po powrocie do domu rodzinnego został aresztowany przez Niemców i dwa dni później rozstrzelany w publicznej egzekucji 21 października 1939 r. na rynku miejskim w Gostyniu. Razem z nim zginął jego brat Józef.

Fotografia ze zbiorów Muzeum w Gostyniu

ZAPAL
ZNIWOCZ
PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej

”

**„Wybacz córeczko, że cię wykształciłem.”
I wykonało się. Miałam dwadzieścia
cztery lata. Nie ocalałam
prowadzona na rzeź.**

„Nieocalona” Pamięci Teodozji Łapkiewicz

Teodozja ŁAPKIEWICZ (1915–1939)

Nauczycielka, mieszkanka Rypina. Uczęszczała do Gimnazjum Państwowego im. hetmanowej Reginy Żółkiewskiej w Płocku. Dalszą naukę kontynuowała na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskała tytuł magistra w 1937 r. Przed wybuchem II wojny światowej rozpoczęła pracę jako nauczycielka w Gimnazjum Miejskim w Rypinie. Po wkroczeniu Niemców do miasta została aresztowana w drugiej połowie października 1939 r. przez Selbstschutz Westpreussen (miejscowych Niemców) jako „element antyniemiecki”. Osadzono ją w cieszącym się złą sławą tzw. „Domu Kaźni”, siedzibie gestapo i Selbstschutzu, gdzie dokonywano nieludzkich tortur. Będąc w więzieniu została brutalnie pobita i zgwałcona, a następnie wypuszczona. Wróciła do domu i opowiedziała rodzicom o tragicznych przeżyciach. Ponownie ją zatrzymano. Została zabita 5 listopada 1939 r. przez Hermana Knieffala – oficera SS. Ciało Teodozji zostało wywiezione do lasów skrwileńskich. Po wojnie jej zwłoki zostały ekshumowane i pochowane w rodzinnym grobie. Aby upamiętnić Teodozję Łapkiewicz jej rodzina napisała wiersz „Nieocalona” w nawiązaniu do utworu Tadeusza Różewicza „Ocalony”.

Fotografia ze zbiorów Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie

ZAPAL
ZNIŹ
PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej

Edmund BARANOWSKI /pierwszy z lewej/ (1886–1939)

Aptekarz, powstaniec wielkopolski. Studiował farmację w Monachium i Lipsku. W latach 20-tych XX w. był właścicielem nagradzanej wytwórni leków w Grudziądzu. Prowadził aptekę w Łasinie a później w Hajdukach Wielkich (obecnie dzielnica Chorzowa). Był posłem na Sejm RP II kadencji z ramienia Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. Ochotnik Pomorskiej Organizacji Wojskowej, działacz Związku Powstańców i Wojaków na Pomorzu, Polskiego Związku Zachodniego na Śląsku oraz Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Według jednej z wersji we wrześniu 1939 r. jako porucznikowi rezerwy 75 Pułku Piechoty WP powierzono mu objęcie samoobrony Świętochłowic i Chorzowa-Bątego. Nie brał jednak udziału w walkach. Po wycofaniu się polskiego wojska i władz, Edmund Baranowski pozostał na miejscu i kierował Strażą Obywatelską stworzoną, aby strzec mienia publicznego i prywatnego osób ewakuowanych ze Śląska. Wkrótce został aresztowany przez Niemców w swoim mieszkaniu jako członek miejscowej, patriotycznej elity. Przewieziono go do Katowic i rozstrzelano w masowej egzekucji przy Rynku 4 września 1939 r.

ZAPAL ZNIWOCZ PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej

Stefan BURSCHE (1887-1940)

Urodził się w Wiskitkach, nieopodal Żyrardowa. Jego ojciec, Juliusz był superintendentem Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Królestwie Polskim i II RP, zapisując piękną kartę w historii rodu poprzez szereg działań na rzecz związania mieszkających w kraju ewangelików z Polską. W tym samym czasie Stefan, po studiach w Darmstadt w Niemczech oraz w Grazu w Austrii, uzyskał dyplom inżyniera i idąc w ślady wywodzącej się z rodziny fabrykantów matki, Amalii z domu Krusche, sam również wszedł do świata przemysłu. Podjął pracę w Towarzystwie Akcyjnym Józef John w Łodzi, następnie w Towarzystwie Akcyjnym Wyrobów Bawełnianych Ludwika Geyera, by wreszcie objąć stanowisko członka dyrekcji w pabianickiej przędzalni bawełny „Krusche i Ender”. Prowadził aktywną działalność na rzecz lokalnej społeczności, m.in. w Ochotniczej Straży Ogniowej i Radzie Szpitalnej. Był zapalonym turystą, miłośnikiem gór, członkiem towarzystw taterniczych, sportowych i krajoznawczych. Wycieczki łączył z drugą pasją – fotografią. Pozostawił po sobie ponad 800 negatywów dokumentujących nie tylko życie rodzinne, ale także piękno polskiej, przede wszystkim górskiej przyrody. Po wybuchu II wojny światowej, mimo niemieckich korzeni, Stefan Bursche odmówił podpisania volkslisty, a za swoją propolską postawę – podobnie jak ojciec – zapłacił życiem. Został aresztowany przez gestapo, a następnie rozstrzelany w egzekucji w lasach lućmierskich. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane. Symboliczny grób Stefana Burschego znajduje się na cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim przy ul. Młynarskiej w Warszawie.

Fotografia ze zbiorów rodzinnych

ZAPAL ZNIWOCZ PAMIĘCI

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

25.10
2020 XII edycja akcji
medialno - edukacyjnej

Hipolit ROSZCZYŃSKI (1897 – 1939)

Działacz społeczno – polityczny, rotmistrz rezerwy 18. Pułku Ułanów Pomorskich, od 1934 r. wójt Rumii Zagórza. W okresie nauki w gimnazjum w Wejherowie członek organizacji filomackiej. W czasie I wojny światowej służył w wojsku niemieckim. Po powrocie z frontu osiadł w rodzinnej Łężycy. Angażował się w działalność lokalnych polskich organizacji paramilitarnych. W 1919 r. przedostał się do Torunia i wstąpił do Wojska Polskiego. Służył w 4. Pułku Ułanów Nadwiślańskich w Poznaniu (od lutego 1920 r. 18. Pułk Ułanów Pomorskich). Brał udział w przejmowaniu Pomorza z rąk niemieckich w 1920 r. Wraz z 18. Pułkiem walczył w wojnie polsko – bolszewickiej. Odznaczony Krzyżem Walecznych i Virtuti Militari V kl. Po odejściu z wojska w 1922 r. powrócił na Pomorze i zajął się działalnością społeczno – polityczną. Członek kółek rolniczych, angażował się w działalność samorządu terytorialnego. Został aresztowany przez Niemców 12 września 1939 r. Przetrzymany go m. in. w sądzie w Gdyni i więzieniu w Wejherowie, a następnie rozstrzelano w Piaśnicy 11 listopada 1939 r. W czasie ekshumacji w 1946 r. jego zwłoki zostały rozpoznane przez żonę. Został uroczystie pochowany na cmentarzu w Rumii.

Fotografia ze zbiorów
Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki
Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie

ZAPAL ZNICZ PAMIĘCI

**25.10
2020 XII** edycja akcji
medialno - edukacyjnej

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Akcja medialno – edukacyjna „Zapal znicz pamięci” to wspólny projekt pięciu Oddziałowych Biur Edukacji Narodowej IPN i lokalnych rozgłośni radiowych. Celem akcji jest upamiętnienie polskich obywateli II RP, zamordowanych przez Niemców w pierwszych miesiącach II wojny światowej.

KOORDYNATORZY REGIONALNI:

**Koordinator ponadregionalny
Marta Szczesiak – Ślusarek**
Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej
IPN w Poznaniu

marta.szczesiak-slusarek@ipn.gov.pl
tel. (61) 835 69 57

IPN BYDGOSZCZ:

Mirostław Sprenger

miroslaw.sprenger@ipn.gov.pl
(52) 321 55 27

IPN KATOWICE:

Michał Miwa-Młot

michal.miwa-mlot@ipn.gov.pl
(32) 207 07 12

IPN POZNAŃ:

Tomasz Cieślak

tomasz.cieslak@ipn.gov.pl
tel. (61) 835 69 53

dr Izabella Kopczyńska

izabella.kopczynska@ipn.gov.pl
tel. (61) 835 69 54

IPN GDAŃSK:

dr Barbara Męczykowska

barbara.meczykowska@ipn.gov.pl
(58) 668 49 08

IPN ŁÓDŹ:

Artur Ossowski

artur.ossowski@ipn.gov.pl
(42) 201 46 62

Organizatorzy:

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
MAREK WOŹNIAK

Partnerzy medialni:

Więcej informacji na stronie www.ipn.gov.pl